

Iedereen aan het werk? Van 'werk als recht' naar 'werk als norm'

Prof. dr. Anneleen Forrier

Work & Organisation Studies

Faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen

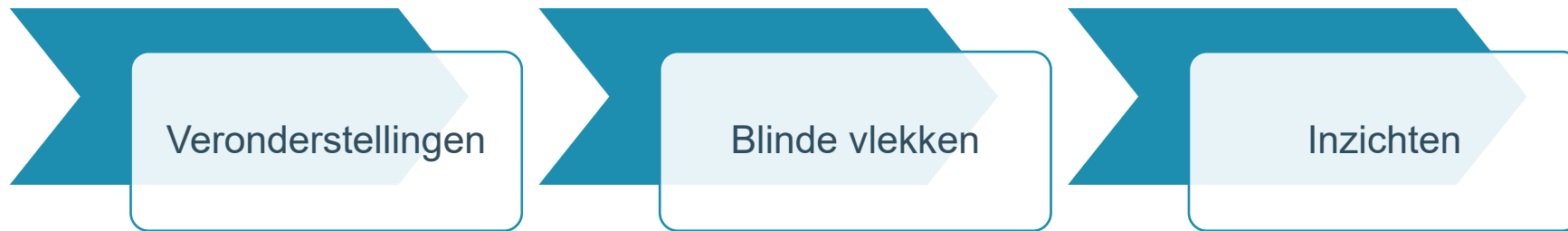
Onderzoek – het begin

- De potentiële arbeidsreserve (2019-2024)
 - afstand tot de arbeidsmarkt van niet-beroepsactieven
- Regering 2019-2024
- Vesoc akkoorden
 - Iedereen aan boord
 - Alle hens aan dek
 - Iedereen nodig, iedereen mee

Onderzoek – verschuiving in focus

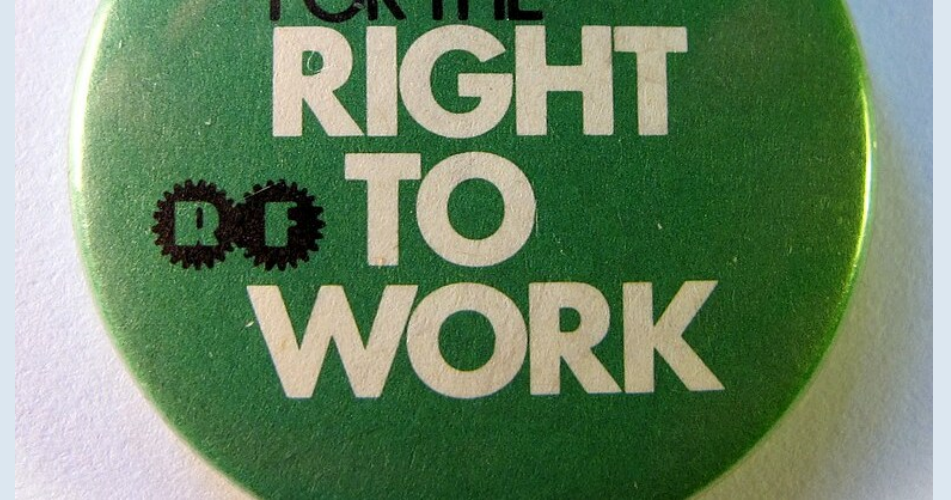
- Verkennende interviews
 - Complexe en zeer diverse ervaringen
 - Belang van denkbeelden over werk in de maatschappij
- Etnografische studies
 - Bij organisaties die mensen toeleiden naar de arbeidsmarkt
 - Mensen met een beperking (dr. Andries Baeken)
 - Vrouwen met migratie-achtergrond (dr. Annelies Scheers)

Een kritische blik

Veronderstellingen

Van werk als recht naar werk als norm

Werk als recht

- Werk is fundamenteel recht
 - Idee: Iedereen die wil werken, mag werken
 - Argument: Werk draagt bij aan welzijn en welvaart van mensen
 - Nadruk op gelijke kansen en individuele keuze
- VN Verklaring van de rechten van de mens (artikel 23)
 - 1. *Eenieder heeft recht op arbeid, op vrije keuze van beroep, op rechtvaardige en gunstige arbeidsvoorwaarden en op bescherming tegen werkloosheid.*
- ILO Recht op 'degelijk' werk

Werk als norm

- Werk is sociale plicht
 - Idee: Iedereen die kan werken, moet werken
 - Argument: Werk is noodzakelijk voor economische welvaart van de maatschappij
 - Nadruk op burgerplicht en individuele verantwoordelijkheid
- Beleidsnota werk (2024-2029)
 - *“Iedereen draagt bij, iedereen werkt mee. Om de Vlaamse welvaart te garanderen, nu én in de toekomst.”*

2004-2024: Evolutie in beleidsdiscours

Werk als recht

Werk als norm

*In een **inclusief** Vlaanderen verwachten we van iedereen op actieve leeftijd dat hij of zij, binnen zijn of haar mogelijkheden op bijdraagt tot de verbetering van het welzijn van alle Vlamingen. **Hij of zij kan dit doen door het opnemen van betaalde arbeid, door het verrichten van sociaal nuttige onbetaalde arbeid, door te studeren of een opleiding te volgen...***

(Regerakkoord 2004-2009)

***Niemand mag worden uitgesloten.** De werkwinkels moeten daarom inzonderheid **werk op maat** aanbieden voor ouderen, arbeidsgehandicapten, herintreders en etnisch-culturele minderheden*

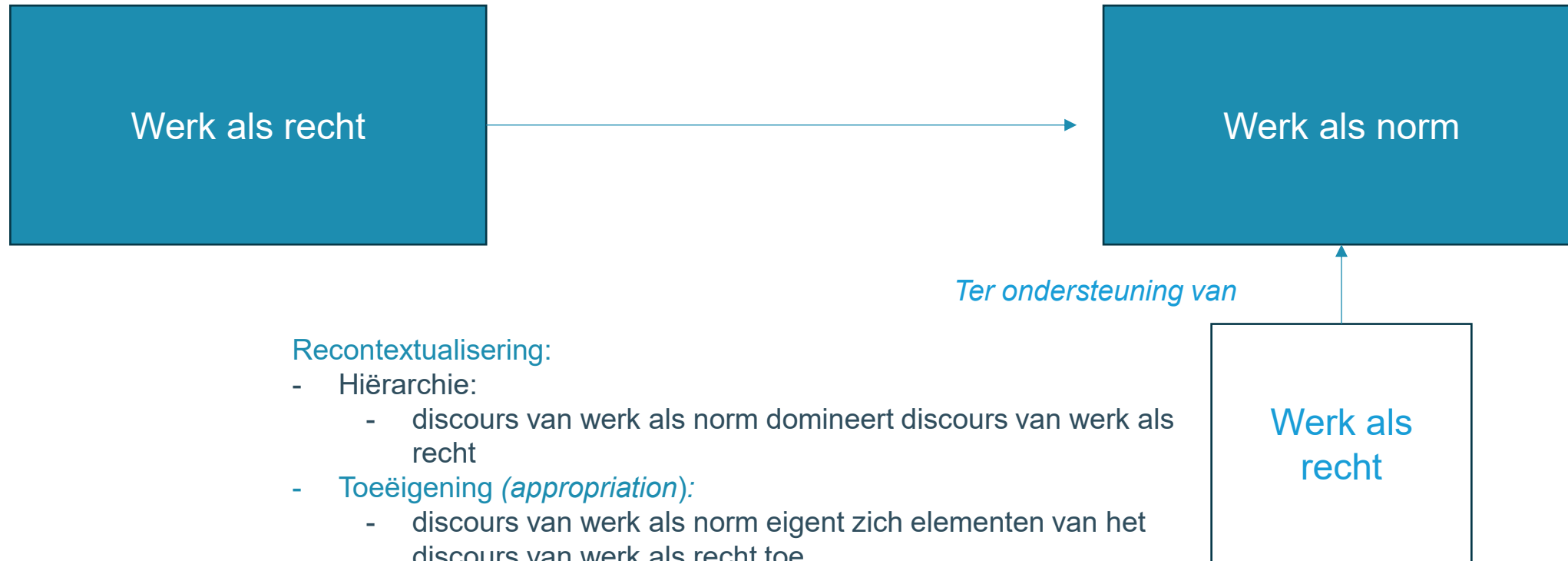
(Regerakkoord 2004-2009)

*We bouwen aan een **sterk en sociaal** Vlaanderen door **met z'n allen samen aan de slag** te gaan. **Hoe meer mensen aan de slag, hoe beter we onze welvaart op peil kunnen houden**, en hoe beter we ondersteuning kunnen voorzien voor zij die het echt nodig hebben. (Regerakkoord 2019-2024)*

*We moeten **elke Vlaming, ook zij die momenteel niet actief zijn** op de arbeidsmarkt, overtuigen om zijn of haar **loopbaan in eigen handen** te nemen en die actief te gaan sturen, in functie van talenten, opportuniteiten, interesses en ambities. We bieden daarom iedere Vlaming tot aan de pensioenleeftijd via **een aanklappend activeringsbeleid** een loopbaanperspectief en een actieve begeleiding naar tewerkstelling.*

(Regerakkoord 2019-2024)

2004-2024: Recontextualisering in beleid

Recontextualisering:

- Hiërarchie:
 - discours van werk als norm domineert discours van werk als recht
- Toeëigening (*appropriation*):
 - discours van werk als norm eigent zich elementen van het discours van werk als recht toe

*De **werkzaamheidssprong** is ook een “inclusiesprong”*
(Beleidsnota Werk 2024-2029)

Blinde vlekken

Werk als norm en 'Othering'

Activering

Niet-werkenden

Werkenden

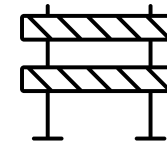
Othering: beschouwen en behandelen van individuen en groepen als van nature anders, 'de Ander', scheiding tussen 'normale' en 'afwijkende' burgers (Rahman, 2014; Shaker and Ahmadi, 2022)

- 'anderen' – 'afwijkend'
- moeten verantwoordelijkheid nemen
- beoordeeld op hun arbeidspotentieel
- minder geschikt/missen bepaalde kenmerken voor werk

- 'normale' burgers
- doen hun plicht
- zijn 'capabel' en in staat om te werken

‘Othering’ in activering - *De ander moet veranderen*

- Sterke nadruk op aanpassingen bij niet-werkenden
 - Verantwoordelijkheid nemen
 - Bijspijkeren
 - Drempels - individueel (bv. taal, financieel, zorg, ..)
- Minder aandacht voor structurele drempels
 - Institutioneel
 - Vraagzijde arbeidsmarkt

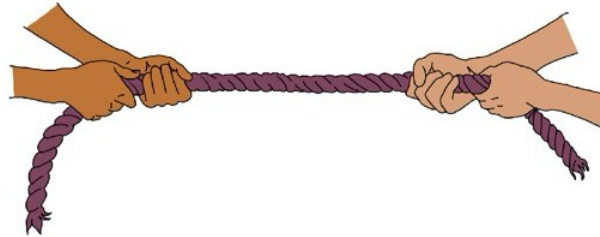

‘Othering’ in activering - *Potentieel en gedrag door de lens van ‘anders’*

Getouwtrek over het potentieel van de deelnemers

Deelnemers

“Ik voel me behandeld als een kleuter. Wat doe ik hier? Hoe zal dit bijdragen aan mijn persoonlijke ontwikkeling? [...] Ik voel me eigenlijk overgekwalficeerd om hier te zijn.”

Begeleiders

“Soms gedragen ze zich echt als kleuters”

“Ze werken niet mee, ze zijn koppig, ondankbaar”

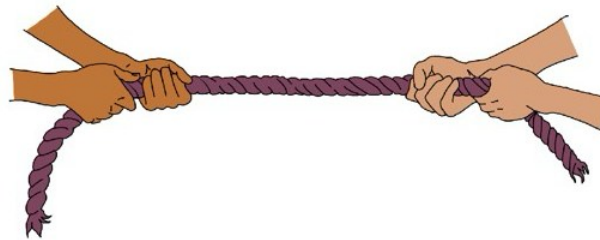
“Vooroordelen werken in twee richtingen. Ruw gesteld zien Vlamingen migranten vaak als hulpbehoevend. Nieuwkomers vinden Vlamingen daardoor bekrompen en betuttelend.”
(De Standaard, 27 nov. 2024, interview met theatermaker Sandra Sara Raes Oklobdzija)

‘Othering’ in activering - *Werk door de lens van ‘anders’* “no-matter-what-employment”

Getouwtrek over opties van de deelnemers

Deelnemers

“Ik ben op zoek naar werk maar de begeleider zei me dat er alleen werk als poetshulp is voor mij en dat wil ik niet. Ik wil werk om mezelf te verbeteren. Ik moet al schoonmaken en koken en nu wil ik iets voor mezelf. Mijn droom is om in een bakkerij te werken. Ik wil nu voor mezelf zorgen, niet voor anderen.”

Begeleiders

“Een deelnemer voelde zich aanvankelijk ongemakkelijk bij het werk als schoonmaker. Ik begrijp dat, maar ze had weinig alternatieven. In de loop van de tijd accepteerde ze het en ziet het nu als een opstapje naar de arbeidsmarkt.”

“Ik heb zes diploma’s, maar vijf jaar lang vond ik alleen onderbetaalde jobs. Voor nieuwkomers is werk vinden enorm uitputtend. Je hebt veel potentieel, maar het systeem houdt je impotent.” (De Standaard, 27 nov. 2024, interview met theatermaker Sandra Sara Raes Oklobdzija)

‘Othering’ in activering - *Werk door de lens van ‘anders’*

“Onze organisatie heeft de neiging om onze doelgroep in **stereotype hokjes** te plaatsen, door aan te nemen dat zij geschikt zijn voor **schoonmaak- of zorgrollen** omdat ze zogenaamd ‘**zorgzaam**’ zouden zijn. Dat is hetzelfde als zeggen dat Poolse mannen alleen geschikt zijn voor de bouw.” (Interview begeleider)

“We weten dat deze vrouwen [met migratieachtergrond] vaak actief zijn in vrijwilligerswerk en gezinscontext. De competenties die ze daar inzetten en leren, kunnen de motivatie opbouwen om de stap naar de arbeidsmarkt te zetten.”
(Beleidsnota Werk, 2024-2029)

‘Othering in activering’ – Ethische eenzaamheid

Gevoel van verkeerd begrepen en onderschat worden (Stauffer, 2015)

Deelnemers

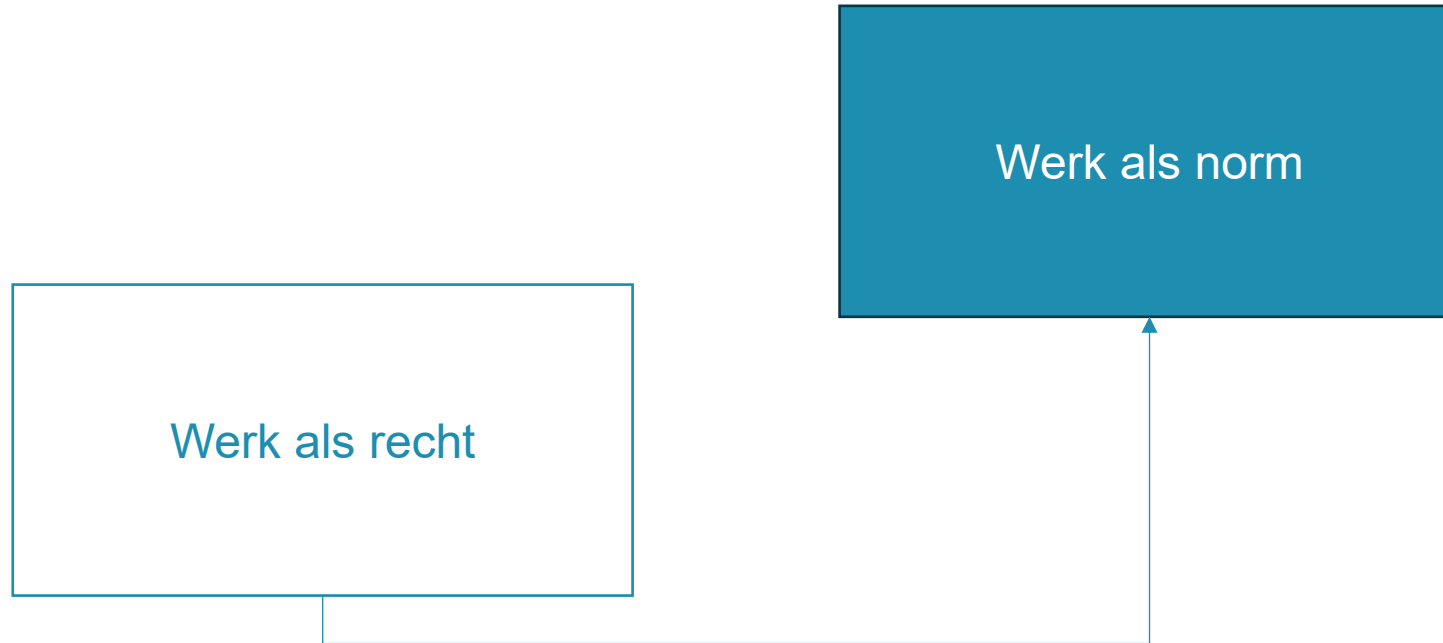
- **Subjectificatie**
 - bewustwording ondergeschikte rol deelnemers
 - om werk te vinden moeten ze capaciteiten en interesses onderdrukken
 - ze beginnen zich te gedragen naar verwachtingen
- **Knaagt aan hun zelfbeeld**

Begeleiders

- **Spreadstand**
 - Willen bondgenoot zijn
 - maar kunnen dat enkel in de contouren van een systeem dat hen aanzet snel naar werk toe te leiden
 - Kritisch
 - maar zien weinig ruimte om ‘het anders te doen’
- **Knaagt aan professionele identiteit**

Inzichten

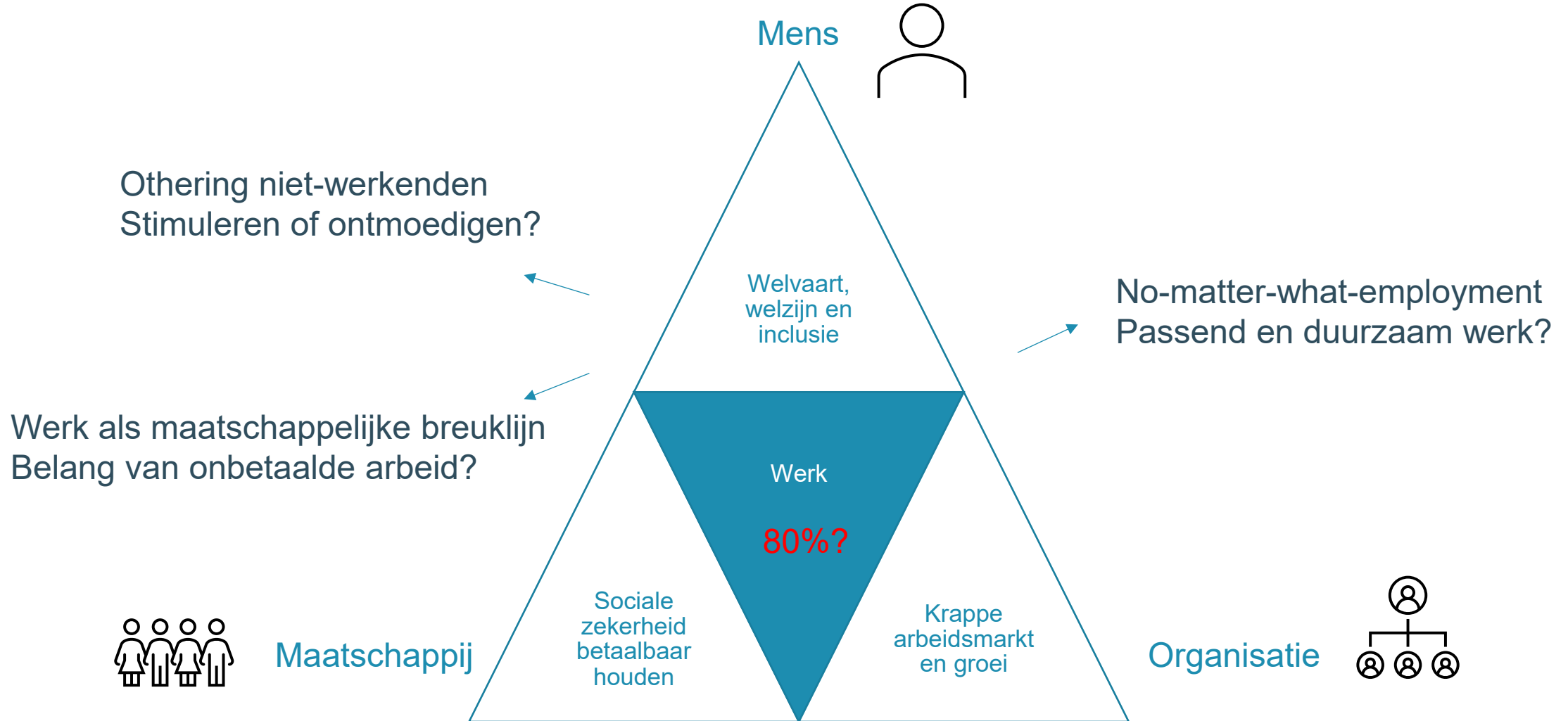

- Werk als maatschappelijke breuklijn
- Othering van niet-werkenden – verborgen uitsluitingsmechanisme
- No-matter-what employment: *work-first* i.p.v. *human-first*

Duurzaam en inclusief?

Sociaal overleg

Streefcijfers

- 80% werkzaamheidsgraad?
 - Streefcijfers zijn zinvol
 - Als signaalfunctie, niet als doel op zich
 - Cijfer is relatief, én kan leiden tot blinde vlekken

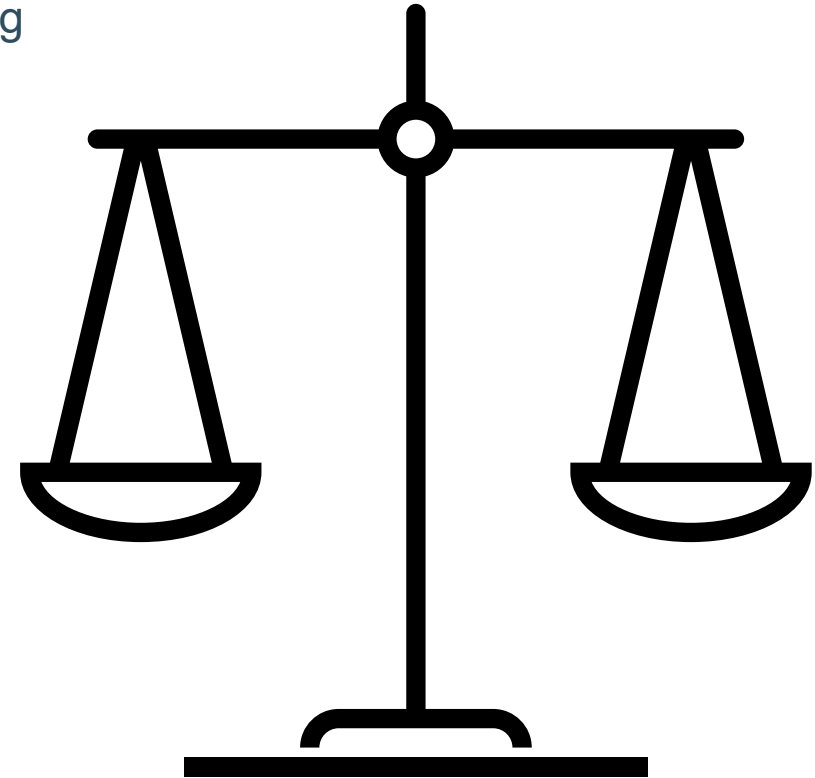
Streefdoel van 80% versterkt werk als norm discours

MAAR Werk als norm discours kan hogere werkzaamheid in de weg staan

Duurzame oplossingen in evenwicht

Pleidooi om 'werk als recht' discours weer centraler te zetten

- Niet alleen maatschappelijk belang, maar ook individueel belang
- Niet alleen disciplineren, maar ook stimuleren
 - Vertrekken van persoon, en niet van het doel
 - Human first in activering
- Niet alleen snel maar vooral duurzaam werk
 - Passend werk
 - Voor individu én werkgever
- Werk is niet enkel betaalde arbeid
 - Onbetaalde arbeids is een recht,
 - én zinvol voor mens & maatschappij

Dank u

Anneleen.forrier@kuleuven.be